

Edukacja dla bezpieczeństwa

Małgorzata Kulik

**Suplement do programów nauczania przedmiotu
Edukacja dla bezpieczeństwa
dla szkoły podstawowej**

**opracowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2024**

Redakcja merytoryczna
Elżbieta Witkowska
Anna Aleksandra Wesołowska

Redakcja językowa i korekta
Marzena Odzimek-Jarosińska

Projekt okładki, layout
Ośrodek Rozwoju Edukacji

Redakcja techniczna i skład
Wojciech Romerowicz

Fotografia na okładce: © canvarol/Bank zdjęć Photogenica

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2024
Wydanie I

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC BY-NC)
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
1. Obszar I. Bezpieczeństwo państwa	5
2. Obszar III. Podstawy pierwszej pomocy	5
3. Obszar IV. Kształtowanie postaw obronnych	6
Bibliografia	9

WSTĘP

Suplement dotyczy modyfikacji programów nauczania: *Wkręcamy się bezpiecznie w życie, Program nauczania edukacji dla bezpieczeństwa dla szkoły podstawowej* – Janusza Popisa oraz *Jestem bezpieczny, Program nauczania do edukacji dla bezpieczeństwa dla I etapu edukacyjnego, Zakres podstawowy* – Leszka Stanisława Lesińskiego, i jest spójny dla treści w nich zawartych.

Zasadne jest przedstawienie wytycznych w jednym dokumencie, w którym zostaną wskazane kierunki oraz obszary należnych zmian.

W związku ze zmianami w podstawie programowej *Edukacji dla bezpieczeństwa* (EDB), które weszły w życie 1 września 2022 r. *Rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej* (Dz.U. z 2021 r., poz. 1082 oraz z 2022 r., poz. 655, 1079, 1116, 1383 i 1700), należy dokonać pewnych modyfikacji w ww. programach nauczania.

Zmiany dotyczą poszerzenia i dodania zapisów w treściach nauczania dwóch obszarów wymagań ogólnych, tj.: I. *Rozumienie istoty bezpieczeństwa państwa* oraz III. *Kształtowanie umiejętności z zakresu podstaw pierwszej pomocy*.

Nowym zapisem jest obszar: IV. *Kształtowanie postaw obronnych*, który zastąpił IV. *Kształtowanie postaw indywidualnych i społecznych sprzyjających zdrowiu*.

W tym miejscu zasadne wydaje się pominięcie lub znaczne ograniczenie tych treści w toku realizacji zajęć *Edukacji dla bezpieczeństwa*. Treści edukacji zdrowotnej wpisane są w podstawy programowe innych przedmiotów, takich jak: wychowanie fizyczne, biologia, wychowanie do życia w rodzinie. Pozostają też ujęte w programach wychowawczo-profilaktycznych szkół, których odzwierciedleniem będzie np. tematyka lekcji wychowawczych, spotkań z rodzicami, działań i imprez szkolnych.

Modyfikacje zapisów w programach nauczania oparte są na aktualnej podstawie programowej. Odnoszą się do sformułowanych wymagań ogólnych i szczegółowych.

Cele kształcenia – wymagania ogólne to:

1. Rozumienie istoty bezpieczeństwa państwa.
2. Przygotowanie uczniów do działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych).
3. Kształtowanie umiejętności z zakresu podstaw pierwszej pomocy.
4. Kształtowanie postaw obronnych.

Przedmiot *Edukacja dla bezpieczeństwa* ma służyć przygotowaniu uczniów do właściwych zachowań oraz adekwatnych reakcji w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia.

Założenia tego przedmiotu odzwierciedlają treści nauczania sformułowane jako wymagania szczegółowe z zakresu:

- bezpieczeństwa państwa;
- przygotowania uczniów do działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych);
- podstaw pierwszej pomocy;
- kształtowania postaw obronnych.

W związku z tymi zapisami należy zwrócić uwagę na uzupełnienie treści nauczania w kontekście wymagań szczegółowych oraz zmodyfikować planowaną liczbę godzin, przeznaczoną na realizację poszczególnych treści, w określonych działach.

Poniżej przedstawiono propozycję modyfikacji w odniesieniu do konkretnych wymagań.

1. OBSZAR I. BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA

W tym obszarze, zgodnie z zapisami podstawy programowej, programy powinny zawierać zagadnienia ogólne:

- znajomość podstawowych pojęć związanych z bezpieczeństwem państwa;
- geopolityczne uwarunkowania położenia Polski;
- organizacje międzynarodowe zapewniające bezpieczeństwo Polski;
- rola i zadania Sił Zbrojnych RP.

W obszarze tym, przy realizacji wymagań szczegółowych, należy dodać tematy zawierające poniższe treści.

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej

Treści podstawowe:

Uczeń:

- przedstawia misję Sił Zbrojnych RP i ich rolę;
- wymienia podstawowe zadania w systemie obronności państwa;
- opisuje strukturę i uzbrojenie.

Treści nauczania wykraczające poza podstawę programową:

Uczeń:

- opisuje rolę Sił Zbrojnych RP w aspekcie działań pokojowych i reagowania kryzysowego prowadzonych przez NATO, UE, ONZ.

Uzasadnienie:

- współczesne Siły Zbrojne RP muszą być gotowe do współdziałania z innymi służbami w operacjach zarządzania kryzysowego terytorium Polski oraz państw sojuszników.

2. OBSZAR III. PODSTAWY PIERWSZEJ POMOCY

W zapisach podstawy programowej jedno z wymagań szczegółowych dotyczy zasad udzielania pierwszej pomocy w przypadku urazów kończyn. Pojawia się tu zapis: *wyjaśnia pojęcia złamania, zwichnięcia, skręcenia*.

W kontekście tego zapisu jednym z celów podstawy programowej jest wyjaśnienie pojęcia złamania. Zapis ten powinien być uzupełniony o zagadnienie – *urazy w obrębie stawów: zwichnięcia i skręcenia*.

W obszarze tym, przy realizacji wymagań szczegółowych, w temacie: *zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn*, powinny być zawarte:

Treści podstawowe:

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcia: złamanie, zwichnięcie, skręcenie;
- wykonuje opatrunek osłaniający i unieruchamiający w obrębie kończyny;
- stosuje zasady unieruchamiania doraźnego kości i stawów.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- omawia sposób przygotowania poszkodowanego do transportu przez wykonanie opatrunku i unieruchomienia kończyn dolnych przy złamaniu, zwichnięciu, skręceniu.

3. OBSZAR IV. KSZTAŁTOWANIE POSTAW OBRONNYCH

Kształtowanie postaw obronnych to nowy obszar w obowiązującej od 2022 roku podstawie programowej, który dla dwu ww. programów wprowadza nowe treści nauczania – wymagania szczegółowe. Zapisane są one dla: zagadnień związanych z terenoznawstwem, cyberbezpieczeństwem w wymiarze wojskowym oraz przygotowaniem do szkolenia strzeleckiego.

Poniżej przedstawiono propozycję uzupełnienia programów o treści:

Terenoznawstwo

Treści podstawowe:

Uczeń:

- wyznacza kierunki stron świata przy pomocy kompasu/busoli, GPS-u;
- wymienia sposoby orientowania się w terenie bez mapy według charakterystycznych cech i przedmiotów terenowych;
- umie zorientować mapę i wskazać na niej określone miejsca.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- omawia zasady planowania drogi marszu za pomocą mapy oraz czasu potrzebnego na jej przebycie.

Cyberbezpieczeństwo w wymiarze wojskowym

Treści podstawowe:

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie cyberprzemocy;
- wymienia działania mające znamiona cyberprzemocy oraz konsekwencje prawne jej stosowania;

- definiuje znaczenie cyberbezpieczeństwa;
- omawia miejsce cyberbezpieczeństwa militarnego w systemie cyberbezpieczeństwa państwa;
- wymienia przykłady zagrożeń cyberbezpieczeństwa w aspekcie wojskowym.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- przedstawia zagrożenia cyberbezpieczeństwa na konkretnych przykładach działań zbrojnych współczesnego świata.

Przygotowanie do szkolenia strzeleckiego

Treści podstawowe:

Uczeń:

- wymienia zagrożenia w czasie użytkowania broni strzeleckiej;
- zna zasady bezpieczeństwa przy posługiwaniu się bronią strzelecką;
- wymienia podstawowe części składowe broni strzeleckiej;
- przyjmuje prawidłową postawę strzelecką;
- wymienia zasady prawidłowego zgrywania przyrządów celowniczych, sposobów regulacji oddechów oraz ściągania języka spustowego.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- omawia sposób rozkładania broni strzeleckiej.

W warunkach i sposobach realizacji, zawartych w podstawie programowej, zamieszczone są zapisy dotyczące koncentracji na kluczowych problemach w aspekcie praktycznym.

Edukacja dla bezpieczeństwa ma być przedmiotem, gdzie ciężar realizowanych treści zdominowany jest przez praktyczne działania. Odnosząc się do nowych zapisów, szczególnie w obszarze: IV. *Kształtowanie postaw obronnych*, powinniśmy skupić uwagę na umiejętności wykorzystania dostępnych narzędzi, tj. kompasu, GPS-u do określania kierunków, orientacji w terenie.

Podczas zajęć dotyczących przygotowania do szkolenia strzeleckiego, pomocne dla nauczycieli mogą być plansze poglądowe, multimedia, repliki broni lub broni ćwiczebnej, które umożliwią poznawanie postaw strzeleckich oraz sposobów umiejętnego i bezpiecznego posługiwania się bronią.

Przy realizacji treści programowych wskazuje się możliwość zorganizowania wizyt w jednostkach wojskowych i służb mundurowych lub organizacjach proobronnych.

Wizyty takie mogą być znaczącym wsparciem w zakresie realizacji zajęć EDB, ze względu na możliwość skorzystania ze sprzętu, pomocy dydaktycznych czy uzyskania instruktażu.

W kontekście kształtowania postaw obronnych nauczyciel powinien uwrażliwiać uczniów na cyberbezpieczeństwo. W czasach powszechnego dostępu do mediów i internetu, cyberprzemoc czy też cyberprzestępstwo staje się bardzo realnym zagrożeniem.

Analizując treści nauczania, uwidacznia się możliwość korelacji między przedmiotami. Warto nawiązać współpracę z innymi nauczycielami, aby nie powielać, a uzupełniać treści nauczania, lub też bazować na zdobytej wiedzy i wypracowanych umiejętnościach. W odniesieniu do zupełnie nowego obszaru: *Kształtowanie postaw obronnych*, korelacje można znaleźć z przedmiotami takimi jak:

- geografia – w zakresie zagadnień dotyczących określania kierunków świata, topografii;
- wychowanie do życia w rodzinie – w zakresie zagadnień dotyczących ogólnie pojętego bezpieczeństwa osobistego, radzenia sobie w sytuacji konfliktu, presji grupy;
- historia – w zakresie zagadnień dotyczących uwarunkowań społecznohistorycznych po II wojnie światowej;
- wychowanie fizyczne – marsz w terenie, przyjmowanie postawy strzeleckiej.

Dokładniejsze wskazówki co do metod, form i sposobów realizacji treści programowych można odnaleźć w poradniku: *Stan bezpieczeństwa* (Cypara, 2022).

BIBLIOGRAFIA

Popis J., (2019), *Wkręcamy się bezpiecznie w życie, Program nauczania edukacji dla bezpieczeństwa dla szkoły podstawowej*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Lesiński L.S., (2019), *Jestem bezpieczny, Program nauczania do edukacji dla bezpieczeństwa dla I etapu edukacyjnego, Zakres podstawowy*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Cypara S., (2022), *Stan bezpieczeństwa*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Małgorzata Kulik – nauczycielka dyplomowana wychowania fizycznego i edukacji dla bezpieczeństwa z 30-letnim stażem w szkole ponadpodstawowej. Doradczyni metodyczna przedmiotów: wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa w Centrum Edukacji Nauczycieli (CEN) w Koszalinie. Ekspertka do spraw awansu zawodowego oraz ekspertka przedmiotowa w województwie zachodniopomorskim w zakresie wychowania fizycznego. Współautorka i prowadząca warsztaty metodyczne na takie tematy jak: planowanie pracy nauczyciela, rozwiązania metodyczne i przykłady dobrej praktyki z zakresu wychowania fizycznego i edukacji dla bezpieczeństwa. Autorka wielu publikacji przedmiotowych zamieszczanych na stronach CEN. Inicjatorka i współorganizatorka konferencji metodycznych o zasięgu wojewódzkim. Autorka i realizatorka grantów edukacyjnych Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty, m.in. *Jak zachęcić dziecko do aktywności fizycznej i jak uczyć kompetencji kluczowych na lekcjach wychowania fizycznego.*